

TÜRKİYE'DE ÇEVRE EĞİTİMİNDE KAMU ÖRGÜTLERİ, SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ VE MEDYANIN ROLÜ

Sinan GÜRCÜOĞLU*

Öz :

Çevre sorunları yaşam kalitesini düşüren, hatta kimi zaman yaşamı tehdit eden sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Çevre sorunlarının önlenmesine dair ortaya konulan yöntemlerin, insanlarda çevre bilinci ve duyarlılığı sağlanmadıkça başarıya ulaşamayacağı bilinmektedir. Çevre bilinci kazandırmak ise çevre eğitimi yoluyla mümkündür ve çevre eğitiminde olabildiğince çok bireye ulaşmak, olumlu sonuç almak için önemlidir. Ayrıca toplumu etkileme ve yön verme niteliği bulunan kamu örgütleri, sivil toplum örgütleri ve medya, çevre eğitiminde diğerlerine göre daha önemli aktörlerdir.

Ülkemizde okul öncesinden yükseköğrenime kadar örgün ve yaygın eğitimin büyük oranda kamu örgütlerince yürütüldüğü, düzenlendiği ve denetlendiği görülmüştür. Ülkenin neredeyse tamamına ulaşabilen geniş örgütsel yapıya sahip bu kamu örgütlerinin, potansiyellerini yeterince kullanmadıkları ve çevre eğitiminde daha etkili olabilecekleri saptanmıştır. Ülkemizde çevre eğitiminin örgün ve yaygın eğitimde oldukça yetersiz olduğu tespit edilmiş ve buna yönelik eleştiri ve önerilerde bulunulmuştur.

Sivil toplum örgütlerinin ve medyanın halkta çevre sorunlarına yönelik farkındalık oluşturma ve sivil inisiyatifi harekete geçirmede önemli oldukları görülmüştür. Ülkemizde çevre eğitimi için sivil toplum örgütlerinin ve medyanın faaliyetleri yetersiz görülerek daha neler yapabileceğine yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çevre, Çevre Eğitimi, Çevre Sorunları, Çevre Bilinci.

* Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Bölümü, gurcuoglu@gmail.com.

THE ROLE OF PUBLIC ORGANIZATIONS, CIVIL SOCIETY ORGANIZATION AND MEDIA ON ENVIRONMENTAL EDUCATION IN TURKEY

Abstract:

Environmental problems are those which deteriorate quality of life and even threaten it. It is known that methods put forward to prevent environmental problems cannot be overcome without a consciousness and sensitivity with regard to environment. Environmental consciousness can be achieved through environment education. It is important to reach as many people as possible in environment education in order to get a fruitful result. Moreover, public institutions, civil society organizations and the media which can affect and direct society more easily are more influential in implementation of environment education.

It has been observed that formal and non-formal education are largely carried out, organized and inspected by public organizations from pre-school to university. It has also been seen that these public organizations which can reach almost all of the country with their large organizational structure are benefitted adequately and that they can play a more effective role to this end. And environment education has been found to be inadequate both in formal and non-formal education. Several criticisms and recommendations have been offered in this matter.

Civil society organizations and media have been found to be important in creating people's awareness of environmental problems and encouraging people to this end. Although they are seen to have made important contributions to environment education, they can be more active in this area and various suggestions are offered for this. However, the activities of civil society organizations and media in this issue are not enough and therefore various recommendations are made to encourage them to play a more important role in this issue.

Keywords : Environment, Environment Education, Environmental Problems, Environment Consciousness.

GİRİŞ

Değişen dünya düzeni ile birlikte çevre sorunlarının da yapısı ve etkileri değişmektedir. Eskiye nazaran insanlığın tüketim arzusu aşırı denilebilecek ölçüde artmış ve lüks yaşam isteği bir tutku haline dönüşmüştür. Artan tüketim talebini karşılamaya yetmeyen, günümüze kıyasla çevreye zararı olmadığını söyleyebileceğimiz emek yoğun üretimler yerini, makinelerin hüküm sürdüğü, çevreye yüksek miktarda zararlı atıklar bırakan ve gece gündüz durmadan çalışarak seri üretim yapan fabrikalara bırakmıştır. Ürünün nakil ve saklama yöntemlerinin eskiden olduğu kadar doğal ve doğa dostu olmayışı, bilhassa, hammaddesi petrol ve türevleri olan

plastik atık malzemeleri, uzun vadeli etkileri de olan önemli güncel çevre sorunlarından birisidir. Çevrenin kendi kendini yenileyebilme kabiliyeti giderek azalmakta ve doğanın kendini temizlemesi için gerekli süre verilmemektedir.

Çevre sorunları günümüzde etkileri boyutuyla bölgesel ve ulusal sınırları da aşarak uluslararası bir nitelik kazanmıştır. Meksika körfezinde yaşanan petrol sızıntısı ya da Japonya’da yaşanan deprem sonrası nükleer santralden sızan gazlar, çok uzakta gerçekleşmelerine rağmen Türkiye’yi de etkilemektedir. Çevre sorunları günümüzde bazı bitki veya hayvan türlerinin neslinin yok olmasına neden olmakta, bu ise az ya da çok küresel ekosistemi olumsuz etkilemektedir.

Çevre kirliliği ve sorunlarına, insanın aşırı bencilce davranışları ve çevreye karşı duyarsız oluşu neden olmaktadır. İnsanın bu davranışlarının altında yatansa, eğitimsizlik ve çevre bilincinin oluşmamasıdır. Ancak buna engel olabilecek ya da zararlı etkilerini azaltarak, kendisinin ve aynı çevrede birlikte yaşadığı diğer canlıların zarar görmesini önleyebilecek ana faktör de insandır. Bunun için en etkili ve kalıcı yöntem çevre eğitimidir. Çevre sorunları bugünden yarına ve birdenbire ortaya çıkmadığı gibi, çevre eğitimi de uzun soluklu ve ömür boyu sürmesi gereken bir eğitimidir.

Kapsamı itibarıyla çok geniş bir alanı ihtiva eden çevreyi, kişisel ve toplumsal duyarlılık olmadan korumak için, toplumdaki her bireye özel ve her an gözetim altında tutacak kolluk kuvvetine ihtiyaç bulunmaktadır. Bunun da uygulanabilecek bir çözüm olmadığı aşikârdır. Bu nedenle çevre konusunda bireylerde otokontrolü sağlayacak bilinç yerleştirilmelidir. Bunun da en önemli aracı, geniş kitlelere çevreye dair normları eğitim yoluyla aktarmak ve içselleştirmelerini sağlamaktır.

Bu çalışma ile çevre eğitimi, çevre bilinci ve güncel çevre sorunlarının neler olduğu, Türkiye’nin eğitim sisteminde çevre eğitiminin yeri ve önemi, çevre eğitimi ile ilgili faaliyetleri bulunan kamu örgütleri, sivil toplum örgütlerinin uygulamaları ve medyanın rolü ele alınacaktır.

I) ÇEVRE VE ÇEVRE SORUNLARI

A) Kavramlar

Çevre kavramı kelime olarak gayet basit, anlaşılır ve açık bir ifadeye sahip gibi görünse de, içeriği ve kavramın kapsamı irdelendikçe o kadar da kolay tanımlanamayacağı, farklı birçok tanımının yapılabileceği görülmektedir.

Sözlük (TDK, 2011) anlamı itibarıyla çevre; bir şeyin yakını, dolayı, etraf; kişinin içinde bulunduğu toplumu oluşturan ortam; bir birimden önce veya sonra gelen aynı türden birimlerin tümü, bunların oluşturduğu küçük grup, bağlam; hayatın gelişmesinde etkili olan doğal, toplumsal, kültürel dış faktörlerin bütünlüğü olarak tanımlanmaktadır.

Çevre Kanunu (2006)'ya göre Çevre: Canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamı ifade eder. Keleş ve Hamamcı (1998: 25) ise insan faaliyetleri ve canlı varlıklar üzerinde hemen ya da belli bir süre içinde dolaylı ya da dolaysız bir etkide bulunabilecek fiziksel, kimyasal, biyolojik ve toplumsal etkenlerin belirli bir zamandaki toplamı olarak tanımlamaktadır çevreyi.

Yukarıdaki tanımlardan yola çıkarak Çevre'nin, bir canlının yaşam seyri boyunca etkilendiği ve etkilediği canlı ve cansız tüm unsurları, etrafını saran doğal ve yapay ortamı, diğer canlılarla olan ilişkilerini kapsadığını söyleyebiliriz.

B) Çevre Sorunları

Çevre sorunlarının etkilerine bakılırsa günümüzde insan yaşamını tehdit eder boyutlara ulaştığı söylenebilir. Sanayi devriminden bu yana olumsuz etkileri artarak devam eden çevre sorunlarının önlem alınmadığı takdirde, dünyayı yaşanamaz bir küre haline dönüştüreceği açıktır. Hava, su ve toprak gibi doğal çevrenin temel unsurlarının kirlenmesinin doğrudan insan sağlığını etkilediği, uzmanlarca da belirtilmektedir. Örneğin hava kirliliğinin doğrudan solunum yolları hastalıklarına, ozon tabakasının delinmesinin doğrudan cilt hastalıklarına neden olduğu bilimsel araştırmalarca kanıtlanmıştır. Nüfus artışı, kentleşme, gürültü kirliliği, görüntü kirliliği v.b. birçok çevre sorununun da dolaylı olarak insan sağlığında olumsuz etkilere yol açtığı bilinmektedir.

Yıldız, Sipahioğlu ve Yılmaz (2000: 94) 'a göre bu sorunlar; hava, su ve toprak kirliliği, radyoaktif kirlilik, toprak erozyonu, ozon tabakasının incelmeye, asit yağmurları ve iklim değişikliği gibi insanın geleceğini ilgilendiren ve 21. Yüzyıla taşınacak olan çevre sorunlarıdır. Hava, su, toprak kirlenmesiyle başlayıp, bitki örtüsü ve hayvan topluluklarının yok olmasına kadar uzanan çevre sorunları, Keleş ve Hamamcı, (1998: 17)'ya göre en azından sorunlarla karşılaşarlarda belli bir gelecek kaygısı uyandırmıştır. Bu ise insanları önlem almak üzere harekete geçirmek için önemlidir.

Çevre sorunları; çevreyi oluşturan canlı ve cansız unsurlar üzerinde, insanın çeşitli faaliyetlerine bağlı olarak ortaya çıkan ve yaşamı olumsuz yönde etkileyen, bozulmaların ve sorunların tümü olarak tanımlanabilir. Yaşamı çeşitli dengeler üzerine kurulu insan, çevresiyle oluşturduğu doğal dengeleri meydana getiren zincirin halkalarındaki kopmalardan olumsuz etkilenmektedir. Çevre sorunlarını oluştursan Yıldız, Sipahioğlu ve Yılmaz, (2000: 92)'a göre bu dengenin bozulmasıdır. Hızlı nüfus artışı, sanayileşme, kentleşme, turizm, doğal kaynakların bilinçsizce kullanımı gibi daha birçok faaliyetler, doğal

denge üzerinde olumsuz etkiler yapmakta ve bu ekolojik olumsuzluklara bağlı olarak da çevre sorunları ortaya çıkmaktadır.

C) Çevre Bilinci

Çevre bilinci, ‘bir insanın çevresiyle ilişkisinin kendi varlığı bakımından öneminin farkına varmasıdır’ şeklinde tanımlanabilmekte olup, çevre bilinci kavramının çok çeşitli kullanım alanları bulunmaktadır. Erten (2004: 25), çevre bilincinden amaçlananın, çevre bilgisi, çevreye olan tutum ve çevreye yararlı davranışlar olduğunu belirtmektedir.

Çevre bilincinin düşünsel, duygusal ve davranışsal boyutları bulunmaktadır. Diğer bir deyişle çevre bilinci; çevreyle ilgili kararları, ilkeleri, yorumları içeren düşüncelerden, bu düşüncelerin yaşama aktarılması olan davranışlardan ve duygulardan oluşmaktadır. Böylesine kapsamlı bir kavramın gelişimi de kuşkusuz basit bir süreçle oluşmamaktadır. Karataş (2011: 9)’a göre insanoğlunun çevresiyle etkileşime girişiyle ivme kazanan bu süreç yaşam boyu devam etmektedir. Çevre bilinci kişilik gelişimine paralel olarak çeşitli etkenlerin karşılıklı etkileşimi ile gelişmektedir. Çevre bilincinin geliştirilmesinde aile, eğitim kurumları, kitle iletişim araçları ve sivil toplum örgütlerinin önemli rolleri bulunmaktadır. Çevre bilinci yaşam boyunca gelişebilen dinamik bir yapıya sahiptir.

D) Çevre Eğitimi ve Amaçları

Çevre eğitimi Güngör (1995: 452) tarafından toplumun tüm kesimlerinde çevre bilincinin geliştirilmesi, çevreye duyarlı, kalıcı ve olumlu davranış değişikliklerinin kazandırılması, doğal, tarihi, kültürel, sosyo-estetik değerlerin korunması, aktif katılımın sağlanması ve sorunların çözümünde görev almak olarak tanımlanmaktadır.

Kulaksızoğlu (1988:269)’na göre çevre eğitimi; insanların kendileri ile kültürel ve biyolojik çevreleri arasındaki karşılıklı ilişkileri ve etkileşimleri anlamalarına ve bunun korunmasına uygun davranışlar ve hüneler kazanmalarına yardım sürecidir.

Çevre eğitiminin günümüz dünyasında bir ihtiyaç haline geldiği ve çevre sorunlarının her geçen gün sürekli artması ve baş edilemez boyutlara ulaşması nedeniyle insanların çözüm yolları aramaya yöneldiği söylenebilir. Bu noktada çevre eğitiminin önemi daha da belirginleşmektedir.

Çevre için eğitimin başlıca amaçlarını Keleş (1997: 416); bireyin topluma ilişkin çevre hakkını savunmak ve gerçekleştirmek için çevreyle ilgili kararlara katılma, karar süreçlerini etkileme, sonuçları izleme, değerlendirme, denetleme yolunda örgütlü, bilinçli biçimde ele alması, sivil toplum örgütlenmelerini geliştirme alışkanlıklarını kazanması olarak saymaktadır.

Yerlere atılan sigara izmaritinden, atmosfere salınan zararlı gazlara, plastik atıklardan, nükleer atıklara değin çevre sorunlarının nedenleri, etkileri ve sonuçları çok yönlü olarak insanlara çevre eğitimi yoluyla aktarılabilceği bilim adamlarınca vurgulanmaktadır. Çevre eğitimi sayesinde insanlarda çevre bilinci sağlanabileceği ve sorunlar ortaya çıkmadan kaynağında önlenebileceği umulmaktadır.

II) TÜRKİYE'DE ÇEVRE EĞİTİMİ

Çevre eğitiminin okul öncesinden yükseköğrenime ve yaygın eğitimle örgün eğitim çağından çıkmış tüm bireylere verilmesi gereken bir eğitim olduğu söylenilebilir. Çevre sorunlarının zaman içinde yapısının ve etkilerinin değışmesi, bilgilerin güncellenmesini gerekli kılmaktadır.

Genel anlamda bakıldığında ölkemiz resmi okullarında uygulanan okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim müfredatında do ğrudan çevre eğitimine yönelik olarak adında “çevre” kelimesi geçen bir ders bulunmamaktadır.

2006 yılı okul öncesi eğitim programında belirtilen hedefler ve hedef davranışlar incelendiğinde, okul öncesinde çevre eğitimine yer verilmektedir. Bu kapsamdaki eğitim genel olarak “Fen ve Doğa Çalışmaları” başlığında toplanmış olsa da; çevre eğitime yönelik etkinliklerin sanat, Türkçe dil, serbest zaman, okuma yazmaya hazırlık, müzik ve oyun etkinlikleri içine serpiştirildiği görölmektedir. Özellikle sanat etkinlikleri kapsamında artık materyallerle çalışma yapılması, çocukların geri dönüşüme yönelmelerine katkıda bulunması açısından önemlidir. Ayrıca Haziran ayının ikinci haftasında kutlanan “Çevre Koruma Haftası'nın”, program kapsamında ele alınması önerilen, belirli gün ve haftalar listesinde bulunduğu da görölmektedir.

Okul öncesi eğitim programı 2013 yılında güncellenmiştir. Güncellenirken önceki programda yer alan amaç ve kazanımlar, kazanım ve göstergeler şeklinde ifade edilmiştir. Amaçlar ulaşılacak istenen sonuçları gösterir. Diğer bir deyişle öğretmenin kazandırmak istediklerini tanımlar, öğretmeni ve dolayısıyla yıl içinde ele alınacak içeriği merkeze alır. Kazanımlar ise çocuğu merkeze alarak belirlenir ve çocuklar tarafından ulaşılması gereken sonuçları gösterir. Yani çocukların öğrenmeleri gereken bilgi, beceri ve yetkinlikleri tanımlar.

Ölkemizde okul öncesinde çevre eğitiminin, öğrencilerin yaş gruplarına yönelik küçük beceriler kazandırma hedefine yönelik ve ağırlıklı olarak sınıf öğretmenininin inisiyatifinde olduğu görölmektedir.

Ölkemiz örgün eğitim sisteminde son yıllarda büyük değışiklikler yapılmış, ders programları baştan sona yeniden düzenlenmiştir. Örgün eğitim

sisteminde 2006, 2009 ve 2013 yılında uygulamaya konulan bu değişikliklerin çevre eğitimi için olumlu değişiklikler olduğunu söylemek güçtür. Zira 2006 yılı değişiklik öncesi müfredatta seçmeli de olsa yer alan “Çevre ve İnsan” dersi kaldırılarak, bu dersin konuları Fen ve Teknoloji, Biyoloji ve Coğrafya gibi derslere paylaştırılmıştır. Ancak bu paylaşımın yeterli olduğu ve çevre bilincini sağlayabileceği tartışmalıdır. Örneğin 2013 yılı değişikliği sonrası çevre konusuna, 9. Sınıf Biyoloji Dersi Öğretim Programında, “Güncel Çevre Sorunları” başlığı altında toplam 108 saatlik dersin sadece %16,7’lik bir bölümüne denk gelen 18 saati ayrılmıştır. Diğer derslerde ise bu şekilde çevreye yönelik bağımsız bir başlığa sahip ünite bulunmadığı, dersin diğer konularıyla ilişkilendirilmek suretiyle ya da ünitelerin alt başlığı altında verildiği görülmektedir.

Ülkemizde ortaöğretim müfredatında çevre ile ilgili özellikle Biyoloji ve Coğrafya Dersleri içinde çevreye dair çok iddialı ve başlı başına bir ders oluşturabilecek doluluktaki çok sayıda kazanıma yer verilmektedir. Ancak bu kazanımların, bir dersin belli bölümlerinde öğrencilerde çevre bilinci oluşturacak derecede etkin verilebileceğinin zor olduğu ortadadır.

Ortaöğretimde genel anlamda adında “Çevre” geçen bir ders bulunmamaktadır. Bakalorya sistemini uygulayan özel okullarda seçmeli olarak “Çevre Sistemleri” adı altında bir ders bulunmakta ancak yeteri kadar tercih edilmemesi nedeniyle dersin açılmadığı görülmektedir

Ülkemizde yaygın eğitimin çoğunlukla belediyelerin, halk eğitim merkezlerinin ve diğer bazı kurumların bünyesinde açılan kurslardan oluştuğu, bu kursların içeriğinin de genel olarak el sanatları, meslek edindirme, müzik, resim gibi konular olduğu görülmektedir.

Türkiye’de üniversite ve yüksek teknoloji enstitülerinin bünyesinde bulunan çeşitli programlarda çevreye ilişkin konularda üniversite gençlerine arzu edilen tutum ve davranışları kazandırmaya dönük dersler bulunmaktadır. Bu dersler Ekoloji, Türkiye’nin Çevre Sorunları, Çevre Hukuku, Çevre Felsefesi, Ekosistemler, Çevre ve İnsan, Çevre Biyolojisi gibi değişik başlıklar altında öğrencilere sunulmaktadır. Esas itibarıyla bu derslerde ekosistemlerin işleyişi, çeşitlilik, insan faaliyetleri sonucu ortaya çıkan çevre sorunları ve çözüm önerileri anlatılmaktadır. Özellikle ziraat, orman, biyoloji, mimarlık, çevre mühendisliği, biyoloji öğretmenliği, sınıf öğretmenliği gibi programlara kayıtlı öğrenciler çevre konusunun uzmanlık dalı olarak verildiği birkaç bölümde zorunlu olarak konuya ilişkin dersleri almaktadırlar.

Sosyal Bilimler alanında çevre eğitimi, üniversitelerde Kamu Yönetimi alt dalı olarak “Çevre Dersi” adı altında ve ayrıca Coğrafya bölümlerinde verilmektedir. Ancak ilköğretim ve ortaöğretimdeki uygulamaların aksine,

üniversite düzeyinde coğrafya öğretimine yönelik ulusal bir program mevcut değildir. Üniversiteler ve bölümler, coğrafya derslerini ve misyonlarını kendileri belirlemektedirler. Bu yüzden, bazı üniversitelerin coğrafya bölümlerinde çevre sorunları öğretimine diğerlerine göre daha fazla önem verildiği görünmektedir. Bazı bölümlerde, bu tür konular derslerin merkezine yerleştirilmekte ve üzerinde ayrıntılı bir şekilde durulmaktadır. Örneğin, insanların neden olduğu küresel ısınma, önemli bir konu haline gelmektedir. Ancak, bu konuyu klimatoloji dersini seçmeli ders olarak alan öğrenciler ayrıntılı bir şekilde inceleyebilmektedirler. Aynı zamanda, çevre yönetimi ve koruması üzerine yeni derslerin, hem coğrafya bölümlerinde hem de diğer bölümlerde hızla çoğaldıkları görülmektedir. Bu yeni derslerin birçoğu coğrafya ile ilişki içerisindedir.

Üniversite öğrencilerince kurulan çevre ile ilgili öğrenci toplulukları seminer, konferans, video gösterileri, ödüllü şiir, kompozisyon ve resim yarışmaları gibi çeşitli faaliyetler gerçekleştirmektedirler. Yerel gönüllü kuruluşlarla işbirliği içinde bulunan bu topluluklar, öğrencilerde örgütsel sivil toplum düşüncesinin gelişmesine de katkıda bulunmaktadır.

Birçok Üniversitede bahar şenliği, yılsonu partileri gibi organizasyonlar öğrenciler tarafından düzenlenmekte ve zaman zaman ünlü sanatçılar da çağırılmaktadır. Geniş öğrenci kitlesinin katılımının gerçekleştiği bu organizasyonların çevre eğitime uygun zemin hazırladığı görülmektedir.

Türkiye'de çevre konularına halk katılımı siyasi partilerin, profesyonel kuruluşların, çevre ile ilgili STK'ların, yerel belediyelerin, basın kuruluşlarının ve belli oranda özel sektörün liderliğinde gerçekleşmektedir. Kerestecioğlu (2012: 16)'na göre bu katılımlar, çevre sorunlarına çözümler getirmek ve çevreyi tehdit eden ve kirlilik problemleri yaratan kararlara, planlara ve sürmekte olan faaliyetlere tepki göstermek şeklinde gerçekleşmektedir.

Ülkemiz sınırları dışında uluslararası alanda ise ülkemizin de bir üyesi olduğu ve kararlarının ülkemiz için de bağlayıcılığı bulunan Birleşmiş Milletlerin, çevre ve çevre eğitimi konularındaki çalışmaları göze çarpmaktadır. Birleşmiş Milletlerin bu kapsamda üye ülkelerin katılımıyla çeşitli tarihlerde toplantı, seminer, zirve gibi etkinlikler gerçekleştirdiği ve bu etkinlikler sonrası raporlar yayınladığı görülmektedir. Türkiye'nin uluslararası alanda çevreye dair çeşitli konularda çok sayıda sözleşmeyi imzaladığı, ayrıca Avrupa Birliği uyum çalışmalarının da ülkemizde çevre konusundaki çalışmalara yeni bir ivme kazandırdığı görülmektedir.

III) KAMU ÖRGÜTLERİ, SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ VE MEDYANIN ÇEVRE EĞİTİMİNDEKİ ROLÜ

A) Kamu Örgütlerinin Rolü

Ülkemizde okul öncesinden yükseköğrenime dek örgün ya da yaygın olarak verilen eğitimin, önemli oranda devlet etkisinde olduğu görülmektedir. Okullarda okutulacak derslerin belirlenmesinden, bu derslerde anlatılacak konulara kadar, ülkemiz eğitim sisteminin içeriğini oluşturan konularda belirleyicinin devlet olduğu bilinmektedir. Ayrıca eğitim istatistiklerinden de anlaşılmaktadır ki ülkemizde eğitim hizmeti, büyük oranda Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı resmi okullarda devlet eliyle sunulmaktadır.

Türkiye’de birçok Bakanlık doğrudan ya da dolaylı olarak çevreyle ilgilidir ve çevreye dair faaliyetleri bulunmaktadır. Özellikle tarım, orman, hayvancılık, gıda, sağlık, su işleri, yer altı kaynakları, şehircilik, enerji, kültür ve turizm gibi konuların çevreyle doğrudan ilgili olduğu ve ülkemizde bu konularda faaliyet gösteren Bakanlıklar bulunduğu, örgütsel anlamda çok geniş yapılanması bulunan bu Bakanlıkların, ülkenin geneline hitap ettiği, bu nedenle büyük bir kitleye ulaşabildiği görülmektedir. Ayrıca hitap ettikleri kitle üzerinde düzenleyici ve denetleyici yetkileri bulunan bu kamu örgütlerinin, toplumu eğitime ve bilinçlendirme konusunda da önemli etkilerinin bulunmaktadır.

1)Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

4 Temmuz 2011 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 644 Sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’de Bakanlığın görevleri arasında;

“b) (Değişik: 8/8/2011-KHK-648/ 1 md.) Çevrenin korunması, iyileştirilmesi ile çevre kirliliğinin önlenmesine yönelik prensip ve politikalar tespit etmek, standart ve ölçütler geliştirmek, programlar hazırlamak; bu çerçevede eğitim, araştırma, projelendirme, eylem planları ve kirlilik haritalarını oluşturmak, bunların uygulama esaslarını tespit etmek ve izlemek, iklim değişikliği ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek.” bulunmaktadır (644 Sayılı KHK: Md.2/b).

Bakanlığın çevre eğitimine dair önemli faaliyetlerinden birisi ilki 1991 yılında sonuncusu 2000 yılında yapılmış olan çevre şûraları’dır. Bakanlığın 20 Ekim 2011 tarihli Çevre ve Şehircilik Şûrası Yönetmeliği’nde; “şûra toplantılarının dört yılda bir yapılması esas olmakla birlikte, Bakan gerekli gördüğü durumlarda Şûrayı olağanüstü toplantıya çağırabilir.” maddesi yer almaktadır (Çevre ve Şehircilik Şûrası Yönetmeliği, 2011). Bugüne kadar toplam 4 kez yapılan çevre şûralarında önemli kararlar alınmıştır. Ayrıca

Çevresel Etki Değerlendirmesinin tüm iş ve işlemlerini düzenleyen ÇED Yönetmeliği, 17 Temmuz 2008 gün ve 26939 sayılı Resmi Gazete 'de yayınlanarak Bakanlıkça yürürlüğe konulmuştur.

2)Milli Eğitim Bakanlığı

Milli Eğitim Bakanlığı'nın okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim müfredat programlarına çevre eğitimini aldığı görülmektedir. Bunun dışında ülke çapında gerçekleştirdiği projeler ve diğer Bakanlıklarla yaptığı protokoller çerçevesinde, çevre eğitimine ilişkin faaliyetleri de bulunmaktadır. Bu projelerden bazıları şunlardır;

“Çevre Uyum Projesi (Eko-Okullar)”, “Okullarda Orman”, “Küçük Şeyler Doğayı Yeniler Çevre Eğitim Projesi””, “Çevreyi Koruma Bilincinin Geliştirilmesi (Küresel Isınma) Projesidir”.Ayrıca Bakanlık, INEPO derneği öncülüğünde düzenlenen “Uluslararası Çevre Proje Olimpiyatları'nı” da desteklemektedir. (İÖGM,2012).

Milli Eğitim Bakanlığı, ülkemizde büyük oranda devletin sahipliğini yaptığı eğitim sisteminin yöneticisi konumundadır. Okullarda verilecek derslerden, eğitim materyallerine kadar birçok konuda da karar verici durumdadır. Bu nedenle çevre eğitimi konusunda Milli Eğitim Bakanlığı'ndan çok şeyler beklendiği söylenebilir.

3)Sağlık Bakanlığı

Sağlık Bakanlığı çevre eğitime yönelik olarak Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü ile işbirliği içerisinde 1994 yılından bu yana yürütülen Çevre Sağlığı Programı çerçevesinde kullanılmak üzere toplam 25 adet kitap yayınlamıştır.

Türkiye bugüne kadar düzenlenen dört Avrupa Çevre ve Sağlık Bakanları Konferansı'na katılmış ve alınan kararlar doğrultusunda “Ulusal Çocuk Çevre Sağlığı Eylem Planı (UÇÇSEP)”nı hazırlama ve uygulama taahhüdünde bulunmuştur. Buna paralel olarak Bakanlık “Ulusal Çevre Sağlığı Programı” UÇÇSEP'in ana çerçevesini ortaya koymuştur. Bu program içinde etkili bir çevre sağlığı hizmeti verilebilmesi için halkın ve personelin eğitilmesi gerektiğine değinilerek eğitimin önemi vurgulanmış ve bu konuda öneriler sunulmuştur.

4)Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

Yaşamını tarım ve hayvancılıkla sürdüren büyük bir nüfusu, bir başka deyişle çiftçileri eğitime ve bilinçlendirme görevi Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'na verilmiştir. Toprağın, suyun tarımsal üretim faaliyetleri gereği en çok kullanıldığı sektörün tarım sektörü olduğu bilinmektedir. Doğal çevre ile

her an iç içe olan ve bilinçsizce yapılacak uygulamalarla (örneğin zirai mücadelenin uygun tarzda yapılmaması gibi) çevreye ve ekosisteme en çok zarar verebilecek olan kesimin eğitiminin ne denli önemli olduğu ortadadır.

Bakanlığın çiftçi eğitimi kapsamında faaliyetleri; tarım ve hayvancılık alanında projeler, tv programları, basılı yayınlar üretmek, ulusal fotoğraf yarışmaları düzenlemek olarak sayılabilir. Bu proje ve faaliyetlerin içerikleri şöyledir; (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bak.,2012).

- Tarımsal Üretimi Geliştirme-Yönlendirme Yayın Projesi,
- GAP Yöresi Eğitim ve Yayın Projesi,
- YAYÇEP (Yaygın Çiftçi Eğitimi Projesi)
- Ekotarım,
- Bereketli Topraklar,
- Web Tarım TV,
- Tarım ve İnsan Ulusal Fotoğraf Yarışması.

Bakanlığın görev alanı olan gıda, tarım ve hayvancılık sektörleri doğal çevre ile doğrudan ilişkili olup, bu sektörde bulunanların çevre konusunda eğitimi için Bakanlığın, yaygın eğitim üzerine yoğunlaştığı görülmektedir.

5)Kültür ve Turizm Bakanlığı

Bakanlığın çevreye ilişkin faaliyetleri daha çok çevreyi koruma ve çevre bilincinin geliştirilmesine yöneliktir. Bakanlık bu faaliyetlerini Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, Çevre Sorunlarını Önleme Şube Müdürlüğü ve Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği'nin koordineli çalışmaları ile gerçekleştirmektedir.

Bakanlık bünyesinde çevreye dair faaliyetleri yürütmek üzere kurulan Çevre Sorunlarını Önleme Şube Müdürlüğü, turizmden beklenen ekonomik ve sosyal faydaları gerçekleştirmek için ilgili kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör, sivil toplum örgütleri, ulusal ve uluslararası çevre kuruluşları ve halkla işbirliği yaparak sürdürülebilir turizmin geliştirilmesini sağlamak üzere çalışmalar yürütmektedir. Bakanlığın yürüttüğü bu çalışmalar şöyledir (Kültür ve Turizm Bak.,2012) ;

- Mavi Bayrak,
- Turizm Yörelerinde Haşaratla Mücadele,
- Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED).

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın ülkenin tarihi, kültürel ve doğal mirasını korumak ve bizden sonraki nesillere devraldığımız gibi aktarmakta önemli sorumlulukları bulunmaktadır. Bu nedenle bu değerlerin

önemine vurgu yapan çevre eğitimleri bu alanda bilincin oluşması bakımında önem taşımaktadır.

6) Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı

Günümüzde enerjinin ve enerji kaynaklarının önemi, tartışma götürmeyen bir gerçekliktir. Enerji kullanımı nedeniyle ortaya çıkan gazlar, çevrenin en önemli kirleticilerinden biri olarak görülmekte ve çözüm olarak da yenilenebilir enerji kaynakları gösterilmektedir. Bu açıdan bakıldığında enerjide dışa bağımlı ülkemiz için, ucuz ve sürekli bir kaynak olan yenilenebilir enerji kaynaklarının değerlendirilmesi ve enerji verimliliğinin artırılması büyük önem arz etmektedir. Konunun uzmanı olan bir kurum olarak Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın bu görevleri üstlenmesi ise, çevreye ve çevre eğitimine ilişkin faaliyetlerde bulunmasını gerekli kılmaktadır.

Bakanlığın enerji verimliliği, yenilenebilir enerji kaynakları ve nükleer enerji gibi konularda faaliyetleri bulunmaktadır. Bu kapsamda yönetmelikler çıkarmakta, uluslararası anlaşmalar imzalamaktadır (Mavi Kitap, 2011: 43).

Bakanlık, Enerji Verimliliği Koordinasyon Kurulu tarafından her yıl Ocak ayının ikinci haftasında, Enerji Tasarrufu Haftası etkinlikleri düzenlemektedir. Bu etkinlikler kapsamında Milli Eğitim Bakanlığı ve TÜBİTAK işbirliği ile "ENERJİ VERİMLİLİĞİ" konulu, ilköğretim öğrencileri arası resim ve öykü dalında, lise ve dengi okul öğrencileri arasında ise proje dalında yarışmalar yapılmaktadır.

Bakanlık ayrıca Enerji verimliliği konusunda öğrencilerin bilinçlendirilmesi amacıyla seminerler düzenlemekte, öğrenci ve öğretmenlere yönelik çeşitli dokümanlar sağlamaktadır. Kamu kurum ve kuruluşlarına ise hizmetiçi eğitim programları kapsamında enerji verimliliği konulu seminerler vermektedir. Ayrıca Enerji Verimliliği Koordinasyon Kurulu ve TRT işbirliği ile enerji verimliliği konusunda halkı bilinçlendirmek ve ülkemizde yürütülen enerji tasarrufu çalışmalarının etkinliğini artırmak amacıyla TRT kanallarında dönüşümlü olarak yayınlanmak üzere enerji verimliliği ile ilgili spot filmler hazırlamıştır.

Kamu kurumları olarak Bakanlıkların çevre eğitimine yönelik faaliyetlerini, genel anlamda kendi hizmet alanlarına yönelik olarak projeler bazında yürüttükleri görülmektedir. Mevcut faaliyetlerin spesifik konuları içeren ve belli kitleyi hedef alan nitelikte oluşu, sürekli ve geniş kesimlerin eğitimini içeren faaliyetlerin azlığı göze çarpmaktadır. Ayrıca çevre konusunda çoğu Bakanlıkların etkili bir yaygın eğitim aracı olarak medyayı yeterince kullanmadıkları, kullanan Bakanlıkların da yayınlarının izlenme/dinlenme oranı düşük saatlerde verilmesi dolayısıyla fazla etkili olamadığı söylenebilir.

Çalışmada faaliyetleri yer alan Bakanlıklardan başka, özellikle Ulaştırma Bakanlığı ile Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’nın çevre ile yakın ilgili olan Bakanlıklar olduğu söylenebilir. Ancak her iki Bakanlığın da çevre eğitimine yönelik kayda değer faaliyetlerinin olmadığı görülmektedir. Çevre sorunlarının en önemli nedenlerinden birinin sanayileşme olması dikkate alındığında, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’nın çevre eğitimi konusunda daha aktif rol alması beklenebilir.

B) Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü

Sivil toplum örgütlerinin birincil görevinin kamuoyunu bilgilendirmek olduğu söylenebilir. Sivil toplum örgütlerinin toplum bilincinin oluşmasında, hükümetleri harekete geçiren siyasal baskıların ortaya çıkmasında öncülük etmektedir. Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nca hazırlanan “Ortak Geleceğimiz” raporunda da bu duruma değinildiği görülmektedir.

Günümüzde sivil toplum örgütleri, pek çok ülkede etkili birer baskı grubuna dönüşmüş haldedir. Artan üye sayıları ve gelir kaynakları bu tür örgütlerin şimdiki konumlarına yerleşmelerinde epey etkili olmuştur. Artık sivil toplum örgütleri sadece, hükümetlerin çevre sorunları alanında gerekli önlemleri almaları için kamuoyu oluşturmakla görevli kuruluşlar olarak görülmemekte, ayrıca siyasal ve stratejik kararlarda etkide bulunması gerekli görülen bir güç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye’de çevre için belli amaçlar doğrultusunda farklı yıllarda kurulmuş ve gönüllü kuruluş anlayışı içinde faaliyet gösteren çok sayıda dernek ya da vakıf mevcuttur. Bu dernek ve vakıfların bazıları yerelde faaliyet göstermekte, bazıları ise ulusal çapta örgütlenmiş, geniş kitlelere hitap eden yapılarıyla çevre eğitiminde önemli görevler üstlenebilecek durumdadırlar. Bu örgütlerin bazılarının birkaç konuyla kısıtlı kaldıkları bazılarının ise çevre konularını bütüncül bir yaklaşımla ele aldıkları görülmektedir. Bu nedenle Türkiye’de farklı yıllarda kurulmuş, çevre ve çevre eğitiminde faaliyetleri bulunan dernek ve vakıflardan, çevre konularını genel olarak ele alan, özellikle çevre eğitime yönelik faaliyetlerinden ötürü önemli görülen başlıcaları aşağıda incelenmiştir.

Dernekler

1)Türkiye Tabiatını Koruma Derneği (TTKD)

1955 yılında kurulan, doğa ve çevre konularında çalışan en eski derneklerden biri olan Türkiye Tabiatını Koruma Deneği, doğanın korunması, çevre sorunları ve kirlenmenin önlenmesi, toplumun bilinçlendirilmesi, şiddetin engellenmesi, doğal denge sorunlarının çözümü için gönüllü olarak çalışmaktadır.

TTKD bu amaçlarına yönelik olarak projeler gerçekleştirmekte, kitaplar yayımlamakta, konferanslar, seminerler ve sempozyumlar düzenlemektedir. Derneğin, ayrıca 1966 yılında yayın hayatına başlayan ve 45 yıldır düzenli olarak üç ayda bir yayınlanan “Tabiat ve İnsan” isimli bir dergisi de bulunmaktadır. Dergi ülkemizde doğanın korunmasına yönelik yürütülen çalışmaların ulusal ve uluslararası alanda tanıtılmasını amaçlamaktadır.

2)Greenpeace Türkiye

Greenpeace'in çevreyi koruma amaçlı aktif eylemlerde bulunarak çevreye zarar veren, gerçek ya da tüzel kişileri protesto etme yolunu seçtiği görülmektedir. Çevre sorunlarına dikkat çekmesi ve kamuoyunda farkındalık oluşturması bakımından Greenpeace'in bu eylemlerinin önemli olduğu söylenebilir. Greenpeace'in küresel olarak belirlediği kampanya konuları; “İklim Değişikliği, Okyanuslar, Ormanlar, Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar, Nükleer ve Toksik Maddeler”dir. Greenpeace, Türkiye'de kısıtlı kaynaklar nedeniyle yalnızca İklim Değişikliği ve Enerji, Akdeniz'i Koruma, Tarım Kampanyası ve Nükleersiz Gelecek alanında etkin çalışmalar yürütmektedir. Greenpeace yürüttüğü kampanyalar çerçevesinde diğer derneklere göre aktif bir politika izlemekte ve “çevreci toplumsal hareket” olarak niteledikleri eylemler gerçekleştirmektedirler.

3)Doğal Hayatı Koruma Derneği (DHKD)

Türkiye'nin olağanüstü zengin bitki ve hayvan türleri ile bunların doğal yaşam alanlarının değerinin farkına varılması, koruma altına alınmasını amaçlayan dernek, gönüllü olarak katkıda bulunan katılımcıların dışında profesyonel bir çalışma kadrosuna da sahiptir. DHKD amacı doğrultusunda koruma projeleri yürütmekte; ilgili yasaların uygulanabilmesi için lobi faaliyetleri sürdürmekte; kamuoyu, yerel/merkezi yöneticiler ve şirketlerle işbirliği yapmaktadır. DHKD Türkiye'nin biyolojik çeşitliliğini koruma sorumluluğunun iş dünyası, resmi kurumlar, bireyler ve genel kamuoyu tarafından paylaşılması gerektiğine inanmaktadır.

4)Doğa İle Barış Derneği

Derneğin çevre için yaptığı önemli çalışmaları bulunmaktadır. Bunlar; yaygın çevre anketleri ile duyarlı kişilerin tespiti, sanatçılarla birlikte çevre şölenleri, okullara yönelik çevre çocuk kulüpleri, çevre yürüyüşleri, "Nasıl bir belediye istiyoruz?" panelleri, konserler, okul kampanyaları, ağaç dikme kampanyaları, imza kampanyaları, "Karadeniz Ölmesin" sempozyum ve seminerleri, atık pillerin toplanması, mahalle eğitim seminerleri, yaygın halk eğitimleridir. Dernek ayrıca Türk Boğazlarının çevre sorunları ve bu bölgede yaşanabilecek bir felaketi engellemek amacıyla ulusal ve uluslararası kuruluşların katılım ile her yıl İstanbul Boğazında yüzlerce teknenin katılımı ile

yapılan deniz etkinlikleri gerçekleştirmektedir. Dernek 2001 yılından beri, okul içinde ve yaşadıkları bölgelerde çevre kirliliğinin önlenmesinde ve oluşan her türlü çevre sorununun ortadan kaldırılmasında düşünen, sorgulayan ve fiilen çaba sarf eden bir gençlik oluşturulmasını amaçlayan “Okullarda Çevre Eğitim ve Uygulama Projesi”nin ortağı, uygulayıcısı ve izleyicisidir.

5)Deniz Temiz Derneği (TURMEPA)

Derneğin, toplumun her kesiminin deniz ve çevre konusunda bilgilendirilmesi, bilinçlendirilmesi ve doğru davranış değişikliğini kazanması amacıyla, başta okullar olmak üzere kamu ve özel sektör kuruluşlarına yönelik etkinlikler gerçekleştirdiği görülmektedir. Bunların önemli olanlarından birisinin, her yıl 23 Nisan’da özellikle toplumun dezavantajlı bölgelerinde yaşayan çocukları hedefleyen etkinlikler olduğu söylenebilir.

6)Doğa Derneği

2002 Yılından bu yana faaliyet gösteren derneğin merkezi Ankara’da olup, Antalya, Burdur, Hasankeyf ve Birecik’te temsilcilikleri bulunmaktadır. Bununla birlikte Ankara’nın Beypazarı ilçesi ve İstanbul’un Çengelköy semtinde “Doğa Evi” adını verdikleri, bölgenin doğasını ve derneği tanıtmak için oluşturdukları büroları mevcuttur. Dernek ayrıca merkezi İngiltere’de bulunan Dünya Kuşları Koruma Kurumu’nun da (BirdLife International) Türkiye ortağıdır.

Vakıflar

1)Türkiye Çevre Vakfı (TÇV)

1 Şubat 1978 tarihinde kurulan vakıf çevre konusunda faaliyet gösteren en eski vakıflar arasındadır. Vakfın amacı kısaca “hepimizin daha temiz, daha düzenli, daha güzel bir çevrede yaşamasını sağlamak” olarak ifade edilmektedir. Bu amaçla Türkiye Çevre Vakfı’nın, araştırma, yayın ve kamuoyu aydınlatma faaliyetleri bulunmaktadır. Vakfın bugüne kadar yayınladığı, çevre konusunun hemen her yönünü işleyen ve Türkiye’deki çevre literatürünün temelini teşkil ettiği söylenebilen, 186 kitap bulunmaktadır.

2)Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL)

ÇEKÜL, kültürel mirasın korunması konusunda eğitim, tanıtım ve yayın çalışmaları yürütmektedir. Vakfın “7 Bölge 7 Kent” ve “Kendini Koruyan Kentler” projeleri bu doğrultuda yürüttüğü projelerdendir. ÇEKÜL, Türkiye coğrafyasının bütünü bir miras olarak kabul etmekte ve barındırdığı binlerce canlı ile birlikte bu mirası korumanın en temel sorumluluğu olduğunu düşünmektedir. Bu nedenle, doğal mirasın korunması için hazırladığı eğitim

programlarının ve yerelde yürüttüğü koruma politikalarının yanı sıra devam eden “7 Ağaç Ormanları” programıyla, ülke çapında ağaçlandırma çalışmaları da yürütmektedir.

3)Çevre Koruma ve Ambalaj Atıkları Değerlendirme Vakfı (ÇEVKO)

ÇEVKO Vakfı, kuruluş amaçları doğrultusunda yaptığı tüm çalışmalarda “Entegre Atık Yönetimi” ilkelerini benimsemektedir. Vakıf bugüne kadar cam, metal, plastik, kompozit ve kâğıt/ karton türü ambalaj atıklarının sağlıklı, temiz bir şekilde geri kazanımlarının sağlanması amacıyla, gereken sistemin oluşturulması için çalışmalar gerçekleştirmektedir. Entegre Atık Yönetimi ile yerel yönetimlerin, sanayinin ve tüketicilerin sorumluluk paylaşımını ön planda tutmaktadır.

4)Çevre Koruma ve Araştırma Vakfı (ÇEVKOR)

Vakfın düzenli olarak yayınlanan, Ekoloji Dergisi (Uluslararası Bilimsel Çevre Dergisi), Ekoloji Magazin Dergisi (Doğa, Çevre ve Kültür Dergisi), EurAsian Journal of Biosciences (Uluslararası Elektronik Biyolojik Bilimler Dergisi-Hakemli) ve Ekoloji Teknik Dergisi (Çevre ve Enerji Sektörü Dergisi) isimli dört süreli yayını bulunmaktadır.

5)Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA)

TEMA çevreye dair amaçlarına yönelik olarak, Koruma Projeleri, Orman Projeleri, Eğitim Projeleri, Uluslararası Projeler ve Teşkilatlanma Projeleri olarak sınıflandırdığı beş ayrı konu başlığı altında projeler gerçekleştirmektedir. Özellikle Koruma ve Orman Projeleri tüm ülke sathına yayılan çok sayıda projelerden oluşmaktadır. Yasal çalışmalar, eğitim çalışmaları, uluslararası çalışmalar ve ülke çapında teşkilatlanma çalışmaları da vakfın amacına yönelik olarak yürüttüğü çalışmalardır. Eğitim çalışmalarını yürütmek üzere ise vakıf bünyesinde 1996 yılında eğitim bölümü kurulmuştur. Vakıf ayrıca toprağın ve doğal varlıkların korunması, erozyonun önüne geçilmesine yönelik çalışmalarında Milli Eğitim Bakanlığı, Silahlı Kuvvetler, Diyanet İşleri Başkanlığı, Anadolu Üniversitesi ve daha birçok kurum ve kuruluşla eğitim için işbirliği yapmaktadır. Eğitim için Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliğine öncelik vermektedir.

6)Türkiye Çevre Eğitim Vakfı (TÜRÇEV)

Vakıf bu amaçlara yönelik olarak kuruluşunu takiben Mavi Bayrak Programı'na başlarken, yine FEE şemsiyesi altında; 1995 yılında “Eko-okullar”, 1996 yılında “Çevrenin Genç Sözcüleri” ve 2004 yılında da “Okullarda Orman” Programları'nı ülkemizde yürütmeye başlamıştır ve halen

bu projeleri yürütmeye devam etmektedir. Ayrıca, çevrenin korunması yönündeki girişimleri ödüllendirerek destekleyen, özellikle enerji ve su tasarrufuna yönlendirerek iklim değişikliğinin önlenmesine ve sürdürülebilir turizme katkıda bulunmayı amaçlayan, konaklama tesisi ile kongre salonlarını kapsayan uluslararası bir eko-etiket olan ve Kasım 2011 tarihi itibarıyla ülkemizde de uygulanmaya başlanan Yeşil Anahtar Programı’nın eşgüdümünü Vakıf üstlenmiştir.

C) Medyanın Rolü

Ülkemizde medyanın çevre eğitiminde önemli bir araç olarak görüldüğü söylenebilir. Bu kapsamda Çevre Kanunu (2006)’da medya kuruluşlarına bazı önemli görevler yüklenmiştir.

“Yaygın eğitime yönelik olarak, radyo ve televizyon programlarında da çevrenin önemine ve çevre bilincinin geliştirilmesine yönelik programlara yer verilmesi esastır. Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu ile özel televizyon kanallarına ait televizyon programlarında ayda en az iki saat, özel radyo kanallarının programlarında ise ayda en az yarım saat eğitici yayınların yapılması zorunludur. Bu yayınların % 20’sinin izlenme ve dinlenme oranı en yüksek saatlerde yapılması esastır. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, görev alanına giren hususlarda bu maddenin takibi ile yükümlüdür” denilmektedir.

Ayrıca yukarıda kamu örgütlerinin çevre eğitimine yönelik faaliyetleri incelenirken de görüldüğü üzere, bazı bakanlıklar çevre eğitiminde medyadan önemli ölçüde yararlanmaktadırlar. Özellikle Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’nın çiftçilerin eğitimine yönelik faaliyetlerinde büyük oranda medyayı kullandığı görülmektedir.

Medyanın da toplumu etkileyen ve çevre eğitimi için bir araç olarak kullanılabilir, bu yolla toplumda çevre bilinci ve duyarlılığı oluşturabilecek önemli bir güç olduğu görülmektedir. Ülkemizde kitap okuma oranlarının düşük olmasına karşın televizyon izleme oranlarının yüksek olduğu ve sanal medya araçlarının kullanımının da yaygın olduğu bilinmektedir. Bu araçlar üzerinden toplumun neredeyse tümüne ulaşılacağı ve etkili mesajlar iletilebileceği açıktır.

SONUÇ

İnsanları kaygılı, korkulu, mutsuz, huzursuz ve stresli bir yaşama mahkûm ederek yaşam kalitesini düşüren çevre sorunlarının önüne geçmek için, çevre bilinci ve duyarlılığı gerekir ki bunun için en önemli aracın çevre eğitimi olduğu söylenebilir. Çevre sorunlarının yıkıcı etkileri göz önüne alındığında çevre eğitiminin, örgün ve yaygın olarak verilen diğer eğitimlerden daha önemsiz olmadığı görülebilir.

Ülkemizde okul öncesinden yükseköğrenime dek örgün ya da yaygın olarak verilen eğitimin, önemli oranda devlet etkisinde olduğu ve Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda devlet eliyle sunulduğu görülmektedir. Okullarda okutulacak derslerin belirlenmesinden, bu derslerde anlatılacak konulara kadar, ülkemiz eğitim sisteminin içeriğini oluşturan konularda da belirleyici devlettir.

Türkiye'de okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretimde, eğitim sisteminde yapılan son değişikliklerden sonra, adında çevre geçen herhangi bir dersin bulunmadığı görülmektedir. Diğer dersler içine dağıtılarak çevre eğitimi verilmeye çalışılmaktadır. Bu ise, çevre eğitiminin önemsiz görüldüğü düşüncesini doğuracak nitelikte bir uygulamadır.

Çevre eğitimi konusunda okullarda verilen eğitimin içeriği çevre bilincinin sağlanmasında oldukça önemlidir. Ülkemiz ekonomisinin enerjide dışa bağımlı olması ve bu nedenle kaynakların israf edilmemesi konusunun, özellikle okullarda işlenmesi, hem çevreye zarar vermeyen hem de ekonomik olarak ülkemizi kalkındıracak yenilenebilir enerji kaynaklarının yararlarının, geleceğin yöneticileri ve de karar vericileri olan çocuklarımıza anlatılması, ülkemiz geleceği açısından oldukça önemlidir.

Türkiye'de birçok Bakanlık doğrudan ya da dolaylı olarak çevreyle ilgilidir ve çevreye dair faaliyetleri bulunmaktadır. Özellikle tarım, orman, hayvancılık, gıda, sağlık, su işleri, yer altı kaynakları, şehircilik, enerji, kültür ve turizm gibi konuların çevreyle doğrudan ilgili olduğu ve ülkemizde bu konularda faaliyet gösteren Bakanlıklar bulunduğu, örgütsel anlamda çok geniş yapılanması bulunan bu Bakanlıkların, ülkenin geneline hitap ettiği, bu nedenle büyük bir kitleye ulaşabildiği görülmektedir. Ayrıca hitap ettikleri kitle üzerinde düzenleyici ve denetleyici yetkileri bulunan bu kamu örgütlerinin, toplumu eğitime ve bilinçlendirme konusunda da önemli etkilerinin bulunduğu görülmüştür.

Bakanlıkların çevreye yönelik proje, toplantı, seminer, konferans, sempozyum gibi etkinlikleri, yazılı ve görsel yayınları bulunduğu görülmüştür. Ancak Bakanlıkların çevreye dair bu faaliyetlerinin çevre eğitiminden ziyade çevre korumaya yönelik olduğu, bunun da çevre sorunlarının önlenmesi için toplumda çevre bilinci oluşturmaktan çok, mevcut çevre sorunlarıyla mücadele etmek anlamına geldiği söylenebilir. Ayrıca her Bakanlığın kendi faaliyet alanları kapsamında çevreye ilişkin konulara yer verdiği, genel anlamda tüm çevre konularının bir arada derli toplu olarak verildiği bir faaliyetin bulunmadığı görülmektedir.

Sivil toplum örgütleri olarak incelenen dernek ve vakıfların da çevre ve çevre eğitimine dair faaliyetleri bulunduğu, bu örgütlerin de faaliyetlerini geniş kitlelere ulaştırabildiği, ayrıca eylemleri ile belli bir konuya karşı halkta

farkındalık oluşturabildiği görülmektedir. Özellikle yerelde yaşanan çevre sorunlarının ulusal, hatta uluslararası boyuta taşınması, kamuoyu oluşturma ve bu konuda insanları bilgilendirme anlamında önemli işlevleri olduğu görülmüştür. Bu örgütlerin çevre sorunlarının önlenmesine ve çevre eğitime yönelik olarak birbirlerinden farklı yol ve metotlar izledikleri, hemen hepsinin de az ya da çok medyadan yararlandıkları söylenebilir. Ancak çevre için kurulmuş bu dernek ve vakıfların yalnızca çevre eğitimi amaçlı yayın yapan bir televizyon kanalının bulunmadığı da bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Günümüzün bilgi kaynaklarından biri olarak görülmekte olan medyanın da çevre eğitimi konusunda etkili bir araç olarak kullanılabilmesi ve çevre bilinci oluşturmada önemli rolü olduğu görülmüştür. İletişim teknolojilerinin de gelişimiyle eskiye oranla medya araçlarının çok çeşitlendiği, neredeyse toplumun tüm bireylerinin en az bir medya aracıyla ilişkisi olduğu, toplumun bireylerini siyasi parti tercihlerinden, giyim kuşam tercihlerine kadar birçok konuda olumlu ya da olumsuz yönlendirebilen bir güce sahip olduğu bilinmektedir.

Çalışmadan da görüleceği üzere medya, toplumun tüm kesimine ulaşabilme özelliği ile günümüzde birçok kamu kurumu ve sivil toplum örgütü tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır. Bakanlıkların çevreye ve diğer konulara yönelik faaliyetlerini kendi hedef kitesine ulaştırmak üzere medyadan yararlandığı, özellikle de Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’nın uzun yıllardan beri görsel medya araçlarını çiftçi eğitimi amaçlı kullandığı görülmüştür.

Ülkemizde televizyon izleme oranlarının çok yüksek olduğu ve son yıllarda hem devlet hem de özel sektörün sahip olduğu televizyon ve radyo kanalı sayısında önemli bir artış olduğu bilinmektedir. Medya kuruluşlarına çevreye dair yayın yapma zorunluluğu getirmektense, özel sektörde ticari kaygılarla gerçekleşmesi zor olsa bile, devlet tarafından sırf çevre eğitimi amacıyla bir televizyon ve bir radyo kanalı kurulabilir. Bu kanallarda yapılan yayınlar da okul öncesinden yükseköğretime dek bütün öğrencilere belirli bir program dâhilinde ders mahiyetinde izlettirilebilir.

Ülkemizde görülmüştür ki kamu örgütleri, sivil toplum örgütleri ve medya, toplumu yönlendirme konusunda oldukça etkilidirler ve bu potansiyeli çok fazla kullanmamaktadırlar. Birey, toplum, ulus ve hatta uluslar olarak, çevre eğitiminin hem kendimiz hem de gelecek nesillerimiz için yatırım yapmak anlamına geldiği bilinciyle hareket etmeli, çevre bilincini kazandırma konusunda var gücümüzle çalışmalıyız. Ayrıca unutmamalıyız ki tüm canlıların yaşam alanı olan dünya, biz insanların çalışarak kazanmayı hak ettiği, yalnızca bize ait ve üzerinde istediğimiz gibi tasarruf edebileceğimiz bir eşya değildir.

KAYNAKÇA

- ERTEN, S. (2004), “Çevre Eğitimi ve Çevre Bilinci Nedir, Çevre Eğitimi Nasıl Olmalıdır?, *Çevre ve İnsan Dergisi*, sayı.65,s.25.
- GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK BAKANLIĞI. (2012), “639 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname”, [http://www.tarim.gov.tr/Files/Mevzuat/khk/khk_yeni.htm\(18/01/2012\)](http://www.tarim.gov.tr/Files/Mevzuat/khk/khk_yeni.htm(18/01/2012)).
- GÜNGÖR, H. (1995), Ders Geçme ve Kredi uygulamaları Açık Oturumu, MEB Yayınları, Ankara.
- İÖGM (2012), “Uluslararası Çevre Proje Olimpiyatları”, [http://iogm.meb.gov.tr/\(16/01/2012\)](http://iogm.meb.gov.tr/(16/01/2012)).
- KARATAŞ, A. (2011), “Çevre Bilincinin Geliştirilmesinde Doğa Tarihi Müzelerinin Rolü”, *Kırgızistan İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, sayı,27, s.112
- KELEŞ, R., HAMAMCI, C. (1998), Çevrebilim, İmge Kitapevi, Ankara.
- KELEŞ, R. (1997), Çevre, Yurttaş, Sorumluluk, İnsan, Çevre, Toplum, İmge Kitabevi, Ankara.
- KERESTECİOĞLU, M. (2012), “Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma”, [http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/vizyon2023/csk/EK-9.pdf\(19/02/2012\)](http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/vizyon2023/csk/EK-9.pdf(19/02/2012)).
- KULAKSIZOĞLU, A. (1988), Ekoloji, Çevre Sorunları ve Eğitim, Fırat Üniversitesi Çevre Sempozyumu, Elazığ.
- KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI. (2012), “Çevre Sorunlarını Önleme Şube Müdürlüğü” [http://yigm.kulturturizm.gov.tr/belge/1-37225/cevre-sorunlarini-onleme-subemudurlugu.html\(19/01/2012\)](http://yigm.kulturturizm.gov.tr/belge/1-37225/cevre-sorunlarini-onleme-subemudurlugu.html(19/01/2012)).
- MAVİ KİTAP. (2011), “Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı” [http://www.enerji.gov.tr/yayinlar_raporlar/Mavi_Kitap_2011.pdf\(01/02/2012\)](http://www.enerji.gov.tr/yayinlar_raporlar/Mavi_Kitap_2011.pdf(01/02/2012))
- RESMİ GAZETE. (1983), “2872 Sayılı Çevre Kanunu”, [http://www.resmigazete.gov.tr/default.aspx#\(07/02/2012\)](http://www.resmigazete.gov.tr/default.aspx#(07/02/2012)).
- TÜRK DİL KURUMU. (2011),”Büyük Türkçe Sözlük”, [http://tdkterim.gov.tr/bts/\(20/06/2011\)](http://tdkterim.gov.tr/bts/(20/06/2011)).
- YILDIZ, K. VE SİPAHİOĞLU, Ş. VE YILMAZ, M. (2000), Çevre Bilimi, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.